

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора
завідувача кафедри терапевтичної, ортопедичної та дитячої стоматології
Запорізького державного медичного університету МОЗ України

Возного Олександра Вікторовича

на дисертаційну роботу **Демидової Поліни Ігорівни**

«Оптимізація лікування гіперчутливості зубів у хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу з використанням низькоінтенсивного лазерного випромінювання та апіпродуктів», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду ДФ 64.600.027 у Харківському національному медичному університеті з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»

Актуальність теми. Розповсюдженість гіперчутливості зубів є досить значною, що викликає інтерес до даного патологічного стану. На теперішній час актуальною постає проблема гіперчутливості дентину у хворих, які страждають на генералізований пародонтит, за рахунок оголення пришийкової ділянки зубів внаслідок прогресуючої втрати зубо-ясенного з'єднання, після видалення зубних відкладень, а також в результаті рецесії ясен.

Відповідно в представленій дисертаційній роботі зроблена спроба вирішення проблеми оптимізація лікування гіперчутливості зубів у хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу з використанням низькоінтенсивного лазерного випромінювання та апіпродуктів. Виходячи з того, що питання поєднання застосування апіпродуктів та низькоінтенсивного лазерного випромінювання при лікуванні гіперчутливості зубів недостатньо вивчено, а подібний науковий підхід, з одного боку, відповідає критерію наукової новизни отриманих результатів, а з іншого – повністю відповідає сучасним тенденціям стоматологічної терапевтичної практики.

Таким чином, роботу, присвячену оптимізації лікування гіперчутливості зубів у хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу з

використанням низькоінтенсивного лазерного випромінювання та апіпродуктів слід визнати вельми актуальною та практично значимою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження виконана згідно з комплексним планом наукових досліджень Харківського національного медичного університету МОЗ України і є складовою частиною загальної теми науково-дослідної роботи з проблеми «Стоматологія» «Характер, структура та лікування основних стоматологічних захворювань» (реєстраційний номер 0116U004975). Авторка є співвиконавцем зазначеної НДР.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Демидової П.І. є закінченою науково-дослідною роботою, виконаною на сучасному методичному рівні та на достатній кількості досліджуваного матеріалу.

Обрані здобувачкою завдання відповідають меті роботи. Матеріали дисертації ґрунтуються на результатах виконаних лабораторних досліджень та аналізі проведеного клінічного дослідження. Лабораторні дослідження виконані на сучасному рівні з застосуванням растрової електронної мікроскопії, яка дозволила підтвердити зміни в мікроструктурі дентину при поєднаному застосування настоянки прополісу на низькоінтенсивного лазерного випромінювання. На підставі проведеного лабораторного дослідження доведена можливість застосування запропонованого способу лікування гіперчутливості зубів у практичній стоматології.

В рамках дисертаційного дослідження дисертанткою були проведені клінічні дослідження на 104 хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу із гіперчутливістю зубів, розподілених на 4 групи. Проведене порівняльне оцінювання застосування різних способів лікування гіперчутливості зубів та доведено, що поєднане застосування настоянки прополісу та низькоінтенсивного лазерного випромінювання є найбільш ефективним у віддалені строки. Методи дослідження та статистичної обробки даних, які

використовувалися у роботі, адекватні поставленим завданням. Результати власних досліджень викладені послідовно та обґрунтовано.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що за результатами здійснених досліджень доповнено дані про мікроструктуру дентину, а саме діаметра та середньої кількості дентинних каналців у дентині гіперчутливих зубів, про утворення подвійних стінок дентинних каналців гіперчутливих зубів після опромінення низькоінтенсивним лазерним випромінюванням.

Здобувачкою уперше встановлені зміни мікроструктури дентину гіперчутливих зубів у вигляді обтурації дентинних каналців унаслідок поєднаного використання апіпродукту та низькоінтенсивного лазерного випромінювання *in vitro*. Встановлено вплив фторвмісного лаку, а також настоянки прополісу на мікроструктуру дентину гіперчутливих зубів.

Таким чином, були розширені наукові дані щодо незмінності значень показників електрозбудливості пульпи при гіперчутливості зубів у хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу до лікування та після поєднаного застосування апіпродукту та низькоінтенсивного лазерного випромінювання.

Нарешті, науковим здобутком дисертантки слід визнати доведення того, що поєднання застосування апіпродукту та низькоінтенсивного лазерного випромінювання підвищить ефективність лікування гіперчутливості зубів у хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу.

Практичне значення отриманих результатів. Авторкою запропоновано та впроваджено в клінічну практику новий спосіб лікування гіперчутливості зубів у хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу за допомогою поєднаного використання настоянки прополісу та низькоінтенсивного лазерного випромінювання.

Здобувачем науково обґрунтовано підвищення ефективності лікування гіперчутливості зубів та доцільність використання запропонованого способу.

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження.

Результати дисертаційного дослідження мають теоретичне та практичне

значення, тому можуть бути використанні як в навчально-педагогічному процесі у вищих навчальних закладах, так і в практичній діяльності лікаря-стоматолога.

Натепер результати кваліфікаційної наукової праці впроваджені у навчально-педагогічний на кафедрі терапевтичної стоматології та на кафедрі стоматології Харківського національного медичного університету МОЗ України, на кафедрі стоматології та терапевтичної стоматології Харківської медичної академії післядипломної освіти МОЗ України, на кафедрі терапевтичної стоматології Буковинського державного медичного університету МОЗ України та лікувальний процесу Центрі стоматології Івано-Франківського національного медичного університету, комунальному закладі охорони здоров'я «Харківська міська стоматологічна поліклініка №2», комунальному некомерційному підприємстві «Міська стоматологічна поліклініка №4» Харківської міської ради, у навчально-лікувальному центрі «Університетська клініка» Буковинського державного медичного університету.

Повнота висвітлення результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні результати і наукові положення повністю відображені в статтях у наукових журналах, а також у виступах та тезах науково-практичних конференцій.

За матеріалами дисертації опубліковано 16 наукових робіт, в тому числі 7 статей, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у іноземному виданні, що входить до наукометричної бази Scopus, та 1 стаття в іншому виданні, 1 патент України на корисну модель та 8 публікацій – у матеріалах вітчизняних і міжнародних наукових конгресів, з'їздів та конференцій.

Структура та зміст дисертації.

Дисертація викладена на 179 сторінках комп'ютерного тексту і складається зі вступу, огляду літератури, характеристики об'єктів і методів досліджень, двох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій. Роботу ілюстровано 33 таблицями та 40 рисунками. Список використаної літератури містить 205 бібліографічних джерел, з яких 90 – кирилицею та 115 – латиницею.

В анотації українською та англійською мовами надані найбільш вагомі результати дослідження та приведений список публікацій за темою дисертаційної роботи.

У вступі на 7 сторінках обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовані мета і завдання роботи, визначені наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, показано впровадження їх у навчальний процес, а також у закладах практичної охорони здоров'я, задекларований особистий внесок здобувача, зазначена апробація результатів дисертації і повнота відображення їх у наукових публікаціях.

Розділ 1 «Стан проблеми гіперчутливості зубів і способів її корекції (огляд літератури)». Розділ «Огляд літератури» складається з 4 підрозділів, викладений на 23 сторінках. У першому підрозділі авторкою проведено аналіз наукових публікацій щодо етіології та патогенезу гіперчутливості зубів. У другому підрозділі наведено інформацію про засоби та методи лікування гіперчутливості зубів. У третьому підрозділі авторкою представлено сучасні відомості про застосування лазерних технологій у стоматології. Четвертий підрозділ містить інформацію щодо застосування апіпродуктів у стоматології.

Авторкою критично оброблена достатня кількість літературних джерел як вітчизняної, так і зарубіжної фахової літератури, наведено оцінку стану цього питання в науковій літературі.

У кінці розділу авторка наводить резюме, що є коротким узагальненням, яке обґрунтовує необхідність проведення запропонованого дослідження. Викладений матеріал надає підґрунтя до проведення оригінальних досліджень.

Зауваження до розділу 1 відсутні. Огляд літератури складає не більше 20% основного тексту дисертації, написаний із використанням сучасних літературних джерел як вітчизняних, так і закордонних авторів. Розділ структурований, має добре виражену послідовність викладання. Приведені літературні дані є передумовою для виконання представленої кваліфікаційної наукової праці та повністю обґрунтовують доцільність проведення подібного роду дослідження.

Розділ 2 «Об’єкти та методи дослідження» викладений на 21 сторінці і включає 4 підрозділи. У розділі приведені описання методів лабораторних та клінічних досліджень. У розділі детально наведено інформацію про складені клінічні групи пацієнтів, проведено обґрунтування обсягу вибірових клінічних груп, репрезентативності та достовірності результатів. Викладені запропоновані способи лікування гіперчутливості зубів, які були застосовані у сформованих групах пацієнтів.

Зауваження до розділу 2 відсутні. Розділ повністю розкриває алгоритм проведення дисертаційного дослідження, містить порядок формування та склад дослідних груп, а також достатньо повне описання використаних методик на всіх етапах роботи. Розділ добре ілюстрований, містить 12 рисунків та 3 таблиці, що полегшує сприйняття матеріалу.

Розділ 3 «Результати растрового електронно-мікроскопічного дослідження». У розділі представлений ретельний опис мікрофотографій зі структурою дентину вибірових зразків зубів з 4 груп, які були сформовані відповідно до виду впливу, до та після запропонованих втручань.

Авторкою наведені мікрофотографії структури дентину після впливу на зразки зубів фторвмісного лаку, настоянки прополісу, низькоінтенсивного лазерного випромінювання, а також поєднаного впливу настоянки прополісу та низькоінтенсивного лазерного випромінювання.

У розділі наведені результати підрахунку середньої кількості дентинних каналців та ступінь їх obturaції, які відповідають дії кожного із застосованих на зразки зубів втручань, відповідно до досліджуваних груп. Визначено, що у разі поєднаного застосовування настоянки прополісу та низькоінтенсивного лазерного випромінювання дентинні каналці залишаються закритими після впливу на них різних несприятливих чинників.

Розділ містить 16 рисунків та 2 таблиці, що дозволяють упорядкувати отримані здобувачкою дані електронно-мікроскопічного дослідження

Зауваження до розділу 3: для оцінки ефективності застосування настоянки прополісу та НІЛВ є доцільним поєднання в таблицю даних дослідження зубів кожної групи до та після обробки.

Розділ 4 «Визначення ефективності лікування гіперчутливості зубів» викладений на 52 сторінках. Достатньо ілюстрований 12 рисунками, у тому числі клінічними фотографіями та 28 таблицями.

Цей розділ складається з 6 підрозділів. У першому підрозділі авторкою наведені дані щодо клінічного оцінювання гіперчутливості зубів до лікування. У наступних чотирьох підрозділах авторкою описано оцінювання ефективності лікування гіперчутливості у кожній з чотирьох груп, а саме лікування за допомогою фторвмісного лаку, настоянки прополісу, низькоінтенсивного лазерного випромінювання та поєднаного використання настоянки прополісу та низькоінтенсивного лазерного випромінювання. У шостому підрозділі авторка наводить дані проведеного міжгрупового порівняння ефективності лікування гіперчутливості зубів, де шляхом клінічного оцінювання чутливості зубів у віддалені терміни після лікування були доведені переваги використання запропонованого способу з поєднаним застосуванням настоянки прополісу та низькоінтенсивного лазерного випромінювання, які полягають у більшій тривалості знеболюючого ефекту та його збереженості.

Зауваження до розділу 4: на тлі високого рівня ілюстративності даного розділу було б доцільним наведення історії хвороби одного з пацієнтів, найбільш показового щодо зроблених висновків та практичних рекомендацій.

У розділі **«Аналіз і узагальнення результатів дослідження»**, який викладений на 12 сторінках, авторка достатньо повно аналізує фактичний матеріал, зіставляє його з даними літератури і підходить до основних теоретичних узагальнень та практичних рекомендацій.

Зауважень до розділу не виникло.

Висновки повністю відповідають на поставлені завдання дослідження та сприяють реалізації мети даної роботи.

Практичні рекомендації мають практичну спрямованість та прийнятні до використання.

Згідно проведеного аналізу, висновки дослідження та практичні рекомендації ґрунтуються на отриманих результатах та повною мірою аргументовані та однозначні в сприйнятті.

Недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення.

Суттєвих зауважень щодо оформлення та змісту дисертації немає. Дисертація написана грамотною літературною мовою, достатньо повно ілюстрована. Текст дисертації послідовний та логічний.

Подана до офіційного захисту дисертаційна робота виконана й оформлена на високому науково-методичному рівні з дотриманням усіх вимог і безумовно заслуговує на позитивну оцінку.

Під час опрацювання представленої на рецензування роботи до дисертантки виникли наступні запитання:

1. На Вашу думку, чи будуть впливати гендерні та вікові відмінності пацієнтів та ступінь тяжкості генералізованого пародонтиту на ефективність лікування?

2. Які основні елементи розробленого Вами метода лікування гіперчутливості зубів суттєво знижують ризик виникнення ускладнень лікування?

3. На Ваш погляд, які критерії оцінки ефективності запропонованого Вами метода лікування гіперчутливості зубів?

Висновок

Дисертаційна робота **Демидової Поліни Ігорівни** «Оптимізація лікування гіперчутливості зубів у хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу з використанням низькоінтенсивного лазерного випромінювання та апіпродуктів», представлена на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія» є завершеною самостійною науковою працею, в якій представлено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуальної науково-практичної задачі сучасної стоматології, що полягає у оптимізації лікування гіперчутливості зубів у хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу з використанням низькоінтенсивного лазерного випромінювання та апіпродуктів

За своєю актуальністю, метою і завданням дослідження, достовірністю і обґрунтованістю отриманих результатів, висновків і практичному значенню

дисертація Демидової Поліни Ігорівни на тему: «Оптимізація лікування гіперчутливості зубів у хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу з використанням низькоінтенсивного лазерного випромінювання та апіпродуктів» відповідає вимогам п. 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. за № 167, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент:

**завідувач кафедри терапевтичної,
ортопедичної та дитячої стоматології
Запорізького державного медичного
університету МОЗ України
д.мед.н., професор**

Електронний підпис **О.В. Возний**
ПІДТВЕРДЖУЮ
Мен. відділу кадрів Запорізького
державного медичного університету
... 20 ... р. Підпис
Т.М. Дудукалова